

20.2.2024

Sisäministeriö
VN/24628/2023

Helsingin yliopiston lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain ja kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Helsingin yliopisto antaa asiassa kunnioittavasti seuraavan lausunnon:

Esityksessä ehdotetaan sääntelyä, jolla estettäisiin hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden kaistanvaihto työperäisen maahanmuuton puolelle. Myös opiskelijan oleskeluluvat sisällytettäisiin ehdotuksessa kaistanvaihdon kiellon piiriin. Kaistanvaihdon kiello tutkijoiden ja opiskelijoiden osalta toteutettaisiin heitä koskevan erillislain soveltamisalan muutoksella.

Helsingin yliopisto toteaa, että kansallisen TKI-tiekartan mukaisesti Suomen kilpailukyky ja hyvinvointi rakentuvat osaamiselle, tutkimukselle ja innovaatioille. Tavoiteltu TKI-toiminnan kasvu edellyttää, että kotimaisen osaamis- ja koulutustason noston lisäksi Suomen tulee olla entistä houkuttelevampi kansainvälisille tutkijoille, asiantuntijoille ja TKI-ammattilaisille. Strategiensa mukaisesti Helsingin yliopisto on vahva globaali vaikuttaja, joka rakentaa yliopistosta entistäkin houkuttelevamman ja kansainvälisemmän ympäristön myös kansainväliselle henkilöstölle ja opiskelijoille. Yliopisto pitää näin ollen tärkeinä kaikkia toimenpiteitä, jotka edistävät osaajien houkuttelua Suomeen. On Suomen ja yliopistojen etu, että kyvykkäät henkilöt voivat hakea opiskelupaikkaa ja hakeutua tutkijaksi riippumatta siitä, mikä alun perin on ollut maahantulon syy.

Väärinkäyttöihin puuttuminen ja niiden estäminen on sinänsä tärkeä ja kannatettava yhteiskunnallinen päämäärä, eikä toiseen maahan saapuminen ja siellä oleskelu ole kenenkään subjektiivinen oikeus. Yliopiston käsityksen mukaan ehdotuksessa kuitenkin opiskelijoiden ja tutkijoiden osalta esitetään ratkaisuja ongelmaan, jota tosiasiaassa ei ole olemassa tai joka on olemattoman vähäinen. Toimenpiteillä ei näin ollen ole laajempaa yhteiskunnallista merkitystä, mutta yksittäisen opiskelijan tai tutkijan kannalta ne voivat muodostua kohtuuttomiksi ja olla myös korkeakoululle tai koulutuksen järjestäjälle haitaksi. Tällaiset näennäistoimenpiteet voivat myös aiheuttaa valtiolle mainehaittaa, jos niiden EU-oikeuden ja kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisuutta ei ole riittävästi arvioitu. Esityksen puutteellisten arviointien osalta yliopisto viittaa oikeuskanslerin lausuntoon 15.2.2024 (OK V/286/21/2024).

Ehdotuksen sivulla 13 on esitetty taulukko myönteisistä oleskelulupapäätöksistä henkilöille, jotka ovat aiemmin saaneet kielteisen päätöksen turvapaikka-asiaan. Taulukon mukaan opiskelun perusteella myönnettyjä oleskelulupia oli 42 kpl vuonna 2023. Näistä valtaosa koski ammatillisia opintoja, vain kuusi lupaa oli myönnetty korkeakouluopintoja varten.

Kolmansien maiden kansalaiset ovat velvollisia maksamaan korkeakoulussa vieraskielisestä koulutuksesta lukuvuosimaksuja. Suurin osa turvapaikkaa hakeneista potentiaalisista opiskelukaistalle vaihtajista karsiutuu pois jo siksi, ettei pysty maksamaan lukuvuosimaksuja. Esityksestä ei muutenkaan ilmene, että ehdotetuilla toimenpiteillä opiskelijoiden ja tutkijoiden osalta voisi olla vaikutusta Suomeen kohdistuvaan väli-neellistetyn maahantulon paineeseen. On myös huomattava, että mikäli joku turvapaikanhakija olisi hake-muksensa käsittelyaikana ehtinyt aloittaa koulutuksen ja joutuisi sen nyt ehdotetun lainmuutoksen takia keskeyttämään, koulutukseen siihen mennessä käytetyt resurssit olisivat menneet hukkaan sekä opiskeli-jan itsensä että oppilaitoksen kannalta. Yliopistoilla on tietty määrä aloituspaikkoja kuhunkin koulutuk-seen eikä aloituspaikka normaalisti vapaudu uudelleen täytettäväksi, vaikka joku keskeyttäisi opintonsa.

Helsingin yliopisto kuuluu Scholars at Risk -verkostoon (<https://www.scholarsatrisk.org/>) ja on sitoutunut sen tavoitteisiin suojella tutkijoita, joihin kohdistuu uhkia. Ehdotettu sääntely tekisi mahdottomaksi tar-jota määräaikaista tutkijanpaikkaa yliopistolla henkilölle, joka ei täytä turvapaikan saamisen kriteerejä, mutta jonka tutkijan työ on vaikeutunut tai estynyt kotimaassa häneen kohdistettujen uhkausten tai rajoi-tusten takia. Yliopiston käsityksen mukaan tällaisella rajoituksella ei olisi mitään niistä myönteisistä vaiku-tuksista, joita esityksessä ehdotettuun sääntelyyn liitetään, mutta kielteiset vaikutukset yksittäisen tutki-jan tilanteeseen saattaisivat olla valtavat.

Yliopisto kiinnittää sisäministeriön huomiota lainvalmistelun puutteisiin. Oikeusministeriön julkaisemassa Säädösvalmistelun kuulemisoppaassa todetaan, että säädösehdotuksista pyydettävien kirjallisten lausun-tojen antamiseen varataan aikaa vähintään kuusi viikkoa ja että lausuntoaika voi olla tätä lyhyempi vain perustellusta syystä. Ehdotuksessa kolmen viikon lausuntoaikaa on perusteltu toiveella saada käsitellyksi esitys kevätistuntokauden aikana ja näin toteuttaa hallitusohjelman kirjauksia mahdollisimman pikaisesti. Tällainen syy ei voi olla riittävä perustelu lyhyelle lausuntoajalle. Lausuntopyyntöä ei myöskään julkaistu Lausuntopalvelu-asiointikanavassa, vaikka sitä yllä mainitun ohjeen mukaan käytetään ministeriöiden kai-kissa lausuntopyyntöissä. Huolestuttavinta on, ettei ehdotuksesta lainkaan pyydetty lausuntoja yliopis-toilta, ammattikorkeakouluilta tai ammatillisen koulutuksen järjestäjiltä, vaikka tutkija- ja opiskelijalain muutokset nimenomaan koskevat niitä. Korkeakoulut ja koulutuksen järjestäjät ovat juuri niitä keskeisiä sidosryhmiä, joita oikeusministeriön ohjeen mukaan tulisi kuulla.

Sari Lindblom
Helsingin yliopiston rehtori

Tämä asiakirja on allekirjoitettu

Asian HY/2339/00.13.00/2024 asiakirja

Lista allekirjoittajista

Allekirjoittaja

Todennus